

22 травня – Міжнародний день біорізноманіття

В рамках Програми ООН по навколишньому середовищу (UNEP) 2010 рік було оголошено міжнародним роком біорізноманіття.

Біологічне різноманіття – це розмаїття життєвих форм на Землі, які включають всі організми, види, генетичні відмінності між ними, складні симбіози, спільноти і екосистеми. Це величезний генофонд планети і чим він різноманітніший, тим легше наша глобальна екосистема адаптується до нових умов: одні види вимирають, інші адаптуються і змінюються, щомиті реагуючи на мінливу ситуацію.

Біорізноманіття охоплює всі види бактерій та інших організмів. Деякі з них, як відомо, беруть участь у важливих хімічних процесах, необхідних для нормального функціонування екосистем. Біорізноманіття включає також зелені рослини, які в процесі фотосинтезу вбирають сонячну енергію і накопичують її у вигляді вуглеводнів – основного джерела енергії для інших живих організмів, а також виділяють кисень.

Зі скороченням числа біологічних видів скорочуються і наші майбутні можливості. Разом з вимираючими видами ми, можливо, втрачаємо ліки від СНІДу чи раку, або стійкі до вірусів сільськогосподарські культури. Тому нам потрібно якимось чином вже зараз зупинити знищення біорізноманіття – не лише в ім'я збереження планети, а й заради самих себе. Людство отримує від біорізноманіття незліченні блага у вигляді екосистемних послуг. Екосистемні послуги створюють можливості для життя людей, шляхом надання їм їжі і чистої води, деревини, енергії, захисту від повеней та ерозії ґрунту, регулювання захворювань і клімату, сприяння запиленню культур і формуванню ґрунтів, а також забезпечення рекреаційних, культурних і духовних вигод. Добробут людства в світі докорінно і безпосередньо залежить від екосистемних послуг. Незважаючи на це, за останні кілька десятиліть рівень багатьох благ, які ми звикли отримувати від біорізноманіття, різко впав, у міру того, як біорізноманіття катастрофічно знижувалося повсюди на земній кулі.

Сучасні тенденції щодо біорізноманіття

Практично всі екосистеми Землі різко трансформуються через людську діяльність і продовжують перетворюватися з метою сільськогосподарської та інших видів експлуатації. Сучасна втрата біорізноманіття та відповідні зміни у навколишньому середовищі зараз відбуваються швидше, ніж будь-коли раніше в людській історії, і немає ніяких ознак сповільнення цього процесу. Багато популяцій тварин і рослин скоротилися в чисельності, географічному поширенні, або за обома показниками одночасно. Зникнення видів іноді розглядається як природна частина історії Землі. Діяльність людини збільшила швидкість зникнення видів, принаймні в 100 разів у порівнянні з гаданою природною швидкістю.

Фактори, що несуть найбільшу загрозу біорізноманіттю

Найзначнішим на сьогодні є скорочення ареалів існування. Сільське господарство, пасовищні землі і урбанізація подрібнюють і руйнують природне місце існування сухопутних тварин. В океані рибальські судна «борознять» морське дно, а морське сільське господарство спустошує мангрові зарості й інші вразливі прибережні ареали.

Надмірна експлуатація харчових, медичних і матеріальних біоресурсів теж негативно позначається на біорізноманітті. Рибальство знищило до 80% рибної біомаси, а в тропіках вирубка лісів і браконьєрство поставили дуже багато лісових видів на межу вимирання. За даними Інтерполу, процвітаюча нелегальна торгівля дикими рослинами і тваринами поступається по прибутку та обігу тільки торгівлі наркотиками.

Проблемою залишається і забруднення навколишнього середовища. Надзвичайно небезпечні невидимі пестициди, промислові отрутохімікати роблять малоприсадними для життя річки, руйнують харчові ланцюги. Так, тисячі морських птахів і черепах щорічно гинуть через те, що в їх організм потрапляє дрібне пластмасове сміття. Водні потоки, забруднені добривами і каналізаційними стоками призводять до спустошення морських природних зон.

Іноді загроза біорізноманіттю виходить з середини самої біомаси. Види-загарбники (наприклад, азійський короп) виходили з-під контролю людей, які їх експортували в інші, віддалені куточки планети. Місцеві види часто не здатні витримати конкуренції за життєво необхідні ресурси з прибульцями. На островах, де для певних видів еволюція ще не встигла розробити механізми захисту від завезених хижаків, види-прибульці, знищуючи звичне для місцевих видів середовище існування, несуть реальну загрозу біорізноманіттю. Варто, однак, зауважити, що і тут не завжди обходиться без впливу людського чинника: більшість видових міграцій носять антропогенний характер. Крім того, незрозуміло як людство збирається приборкувати найагресивніший вид на Землі - **homo sapiens**.

Зменшення біологічного різноманіття є в значній мірі результатом діяльності людини. Основну загрозу для біологічного різноманіття становлять незаконні забудови та вирубування лісів, браконьєрство, розорювання місць поширення видів, здійснення господарської діяльності на території прибережно-захисних смуг, гірських та степових районів, інтродукція чужорідних видів, кліматичні зміни, забруднення довкілля, неконтрольований видобуток природних багатств.

Безпосередньо і економічний розвиток залежить від біоресурсів, потенціал яких визначається сталістю природної різноманітності і збалансованістю природних екосистем. Адже близько 40% глобальної економіки залежить від біологічного різноманіття і ґрунтується на біоресурсах. Насамперед, це такі галузі, як сільське господарство, харчова, фармацевтична, біотехнологічна, текстильна, енергетична та інші галузі промисловості.

Чому людство повинно зміцнювати біорізноманіття

Біорізноманіття задовольняє безліч базових матеріальних і духовних (наукових, естетичних, освітніх, культурних, рекреаційних) потреб людини. Впродовж історії людина навчилася не лише виживати у протистоянні природі, а й цінувати природу, ощадливо використовувати її ресурси, передаючи цей досвід від одного покоління до іншого.

Без рослин, тварин, мікроорганізмів, які утворюють складні екосистеми, не буде родючих ґрунтів, чистої води і повітря, сталого клімату, різноманітної та корисної їжі. Не буде естетичного замилювання красою навколишнього світу.

Дослідження свідчать на користь того, що райони з високим рівнем біорізноманіття володіють багатшими природними ресурсами, а також здатні швидше впоратися з наслідками стихійних лих. Біологічне різноманіття створює ту екосистему, в якій ми зараз досить комфортно живемо, а це: свіже повітря, чиста прісна вода, різноманітна їжа, захист від штормів і повеней, стабільний клімат.

Багатство форм життя означає багатство вибору: в хімічних і фізичних властивостях тварин і рослин укладено медичний потенціал і недосліджені технічні рішення. Крім того, в харчовий раціон людини входить лише трохи більше двох десятків видів з тисяч. Якщо не забувати про постійно зростаючі армії хвороб, шкідливих тварин і рослин, а також про мінливі кліматичні умови, потрібно вже зараз замислюватися, зокрема, про формування більш

широкого спектру культивованих рослин, щоб у майбутньому не зіштовхнутися з браком продовольства.

Більшість вчених схиляються до того, що в наш час відбувається [шосте найбільше вимирання видів](#), спровоковане людським фактором. Вимирання видів - нормальне явище природи, але, за оцінками вчених, його нинішні темпи перевищують природні в 2 - 10 разів. В дикій природі кожен третій вид стоїть на межі вимирання.

Для людини користь від біорізноманіття не завжди очевидна, незважаючи на те, що саме воно - запорука доступності чистої води, повітря, їжі та інших «побутових послуг» матінки природи. Потрібно розуміти, що ми всього лише один з видів тварин на цій планеті. І ми на багато більш залежні від різноманітності форм життя на цій планеті, ніж життя від нас.

Що можна зробити для збереження біорізноманіття

Утворення заповідних територій є невід'ємною частиною програм зі збереження біорізноманіття, але самих їх буде недостатньо для захисту всього спектру біорізноманіття (в силу взаємоп'язаності екосистем між собою). Крім того перешкодою до їх створення може бути протидія з боку капіталістичних інституцій зацікавлених в хижацькій експлуатації природних ресурсів.

Для збереження біорізноманіття турбота про нього має стати невід'ємною складовою агрокомплексу, рибальства і лісівництва. Ці сектори безпосередньо залежні від біорізноманіття та безпосередньо на нього впливають. Впровадження пермакультурних методів в сільське господарство та лісівництво допоможе здобувати продукти харчування з мінімальною шкодою для екосистем.

Владні інстанції на всіх рівнях мають істотне значення для охорони біорізноманіття та сталого здобуття благ з екосистем. Більшість заходів спрямованих на збереження біорізноманіття повинні бути здійснені на місцевому та національному рівнях. Держава мусить вгамувати апетити капіталістів натомість зберегти екосистеми та природні ресурси задля виживання корінного населення.

Інформування всього суспільства про необхідність збереження біорізноманіття та відмова від принципу отримання надприбутків з природних ресурсів без врахування довгострокових перспектив суть основоположними кроками збереження життя на нашій планеті в цілому. Відновлення екосистем, зазвичай, набагато дорожче, ніж захист екосистем близьких до незайманих, але й воно набуває дедалі більшої важливості в силу деградації великого числа територій.

ВІД БІОРИЗНОМАНІТТЯ ДО ПРОЦВІТАННЯ!